

ЛІТОПИС УПА

За Українську Самостійну Соборну Державу

Воля народам Воля людині

ЛІТОПИС УПА

ОДНОДНІВКА В. О. „БУГ".

ЛЬВІВ ЖОВТЕНЬ 1947 р.

Під прапорами УПА

В жовтні 1947 р. минуло п'ять літ з того моменту, як на Поліссі почали творитися перші відділи Української Повстанчої Армії. День 14. жовтня, день козацького свята Покрови, проголошено днем Свята УПА. Учасники української визвольно-революційної боротьби урочисто святкували цей день. День, в якому відродилася знову збройна сила українського народу і станула на захист своєї Батьківщини. Під бойовими прапорами УПА виковували вони Нову Добу в історії України, щоби передати грядучим поколінням геройський міт, виростити на крові впавших Борців нові лави воїнів Української Революції, а теперішним борцям додати сили для дальшого змагу і віри в остаточну **перемогу** в Нових Визвольних Змаганнях.

В цю славну річницю командування „Бугу" видає свою одноднівку — „Літопис УПА", де поміщуємо спогади учасників цієї боротьби, в більшості ніде ще не друковані. В цих спогадах багато недомагань, але є в них **правда,** про яку пишуть ті, що самі брали участь в окремих боях чи сутичках з окупантами.

Хай же ця мала збірка спогадів буде вінком на могилу, Тих, що в лавах УПА за Батьківщину життя віддали . . . .

Редакція

Бійці і командири УПА, члени революційного підпілля!

Минає п'ять літ з того часу, як член Організації Українських Націоналістів Остап почав на Поліссі організувати збройні групи для боротьби з окупантами України. Маленькі ці групки, борючись рівночасно з німцями і з большевицькими партизанами, дали початок новим формам революційно-визвольного руху — УКРАЇНСЬКІЙ ПОВСТАНЧІЙ АРМІЇ. Через кілька місяців рух цей поширився на ціле Полісся, Волинь, Галичину та більшу частину Правобережжя. Цілий 1943 рік та перша половина 1944 р. ознаменовані боротьбою УПА на два фронти. На протинімецькому фронті добилася УПА повного припинення вивозу українського населення на роботи в Німеччину та унеможливила господарське пограбування народу. На протибольшевицькому фронті УПА не допустила до заливу українських теренів большевицькою партизанщиною. Ніхто інший, як саме УПА, в цілому ряді переможних боїв розбила орди сталінських Гунів, що нестримно пересувалися з північного сходу на підбій Европи.

В другій половині 1944 р. всі українські землі опинилися вже під большевицькою окупацією. Почався новий період боротьби УПА за „бути чи не бути" українському народові. Перша спроба, фізично винищити український народ, кинувши його в передові лави імперіялістичних фронтів, окупантові не повелася. За закликом революційного підпілля, під охороною УПА, українському мужеському елементові вдалося оминути заглади. Не вдалося також окупантові, вигнати українське населення на нові каторжні роботи в СССР. Бачучи політичні і бойові успіхи УПА, та симпатії українського народу по її боці, не поважився окупант ще й до сьогодні провести повного економічного пограбування народу шляхом загнання селянства в сталінські колгоспи.

Український повстанець зі зброєю в руках боронив західних окраїн українських земель перед заливом польськими імперіялістичними боївками ще в 1944 р.,

а згодом став в обороні населення тих земель перед насильним вивезенням. Понад два роки йшла нерівна боротьба УПА з большевиками і їхніми польськими наймитами на західних окраїнах українських земель, а український повстанець остався там ще навіть тоді, коли останнього українця звідти насильно вивезено, та вся земля перемінилася в незамешкані пустарі.

Безстрашні командири і бійці УПА виписали на її прапорах ряд бойових чинів, що золотими буквами запишуться в історії української зброї. Караюча рука бійця УПА досягла навіть найчільніших представників окупанта, як от шефа СА Люце, командувача „І-им Українським Фронтом" Ватутіна, чи заступника міністра збройних сил Польщі Сверщевського. Відділи УПА неоднократно здобували ворожі районні центри, вривалися в обласні центри, далекими рейдами проміряювали рідні й чужі землі, засідками й наскоками турбували ворога та не давали йому можливості реалізувати пляни нищення українського народу. Імена Грегота-Різуна, Яструба, Ясеня, Сторчана, Прута, Коника, Перемоги, Хріна, понесли славу української зброї поза межі України.

Та і в політичному відношенні за УПА великі здобутки. Реалізуючи клич „воля народам і людині", вона вже в 1944 р. організує національні відділи азербайджанців, грузинів, казахів і інших поневолених Москвою народів до боротьби за повалення Кремля і створення самостійних держав усіх народів Сходу. За її ініціятивою відбулася в листопаді 1943 р. І. Конференція Поневолених Народів. За почином УПА об'єдналися всі українські самостійницькі групи в Краю і створили **Українську Головну Визвольну Раду**, що від 1944 р. кермує цілістю боротьби за УССД. Рейди УПА в Польщу і Словаччину придбали поневоленим народам нові лави союзників серед поляків і словаків.

Успіхи, яких добилася УПА, далеко перейшли всі сподівання, які покладала на неї Українська Головна Визвольна Рада та весь український народ. А добилася УПА цих успіхів в умовинах, яких дотепер не знала історія людства.

Бійці і командири УПА! Ви, що сьогодні у військових відділах боретеся проти большевиків ,і Ви, що поповнили ряди революційно-визвольного підпілля, будьте свідомі, що п'ятирічна героїчна боротьба УПА і визвольно-революційного підпілля, — це найбільш героїчна доба в історії України. Знайте, що такої геройської доби взагалі не знає історія людства. В тінь пішли прославлені герої Термопілів. На героїзмі УПА і визвольно-революційного підпілля будуть виховуватися нові українські покоління. Боєць УПА, український революціонер заступить місце мужнього спартанця в історії людства. То ж свідомі будьте величі тієї доби, в якій Вам довелося жити і не посоромте повстанської слави, як не посоромили її ті, що вже від нас відійшли.

В нинішний святочний день УПА гордо погляньте на минулі п'ять літ і з пошаною спомяніть всіх, що жертвою свого життя викували цю Нову Добу. В нинішний святковий день УПА з гордим чолом глядіть у майбутнє, що завершить нові визвольні змагання — перемогою.

Хай живе Українська Головна Визвольна Рада!

Вічна слава героям, що Вкраїні віддали своє життя.

14. жовтня 1947 р.

(—) Ген. Тарас Чупринка
Головний Командир УПА

—ооо—

В 5-ті роковини боротьби УПА

П'ять років тому назад в жовтні 1942 р. почали організуватися перші збройні відділи до боротьби з окупантами України. Вони згодом оформилися в єдину Українську Повстанчу Армію, щоб успішніше продовжувати боротьбу за побудову Української Самостійної Соборної Держави, щоб успішніше обороняти народ перед терором і грабунком гітлерівських окупантів і сталінських партизанських банд.

Від того моменту вороги знову почули могутню мову української зброї, мову, що єдино їм зрозуміла і

єдино для них переконлива. Від того моменту окупантам доводиться дошкульно відчувати таки на собі, що за їхні звірства і грабунки є кому їх карати, і то карати міцно, карати безпощадно.

Грімкою луною покотилася по Україні перша слава про УПА. Ввесь народ радів кожним найдрібнішим її успіхом. Ввесь народ прислухався до могутнього гомону відродження української зброї. І цей гомін полонив його. Народ відчув свою велику, сковану окупантом силу. Він горнеться до УПА. Скоро зростають її ряди. Вони постійно поповняються тими, які хочуть зі зброєю в руках мститися за кривди народу і боротися за Українську Самостійну Соборну Державу.

УПА виходить поза межі Полісся і швидко поширюється по інших землях України. За короткий час УПА виросла в поважну силу, яка цілком звільнила від гітлерівців Полісся, Волинь і закріпилася в Карпатах.

А коли на зміну гітлерівським загарбникам на Україну прийшли знову російсько-большевицькі імперіялісти, УПА сміло поставила чоло і тим окупантам. З непослабленою завзятістю вона продовжує і далі в нових умовах боротися за свої великі цілі повного національного і соціяльного визволення України.

Славний шлях пройшла УПА від 14 жовтня 1942 р. Проводячи сьогодні перше своє свято, УПА підходить до нього з величезними досягненнями і успіхами. П'ять років її боротьби записані золотими буквами в її історії. Саме ці п'ять років геройської боротьби УПА посунули значно вперед справу побудови Української Самостійної Соборної Держави і приблизили день нашої остаточної перемоги. Боротьба УПА змобілізувала довкола її великих ідей якнайширші народні маси. В лавах УПА загартувалися кадри безстрашних борців за визволення України. П'ять років її боротьби — це неперевершений вклад в скарбницю наших збройних традицій. УПА сміло може сказати сьогодні про себе, що свої обов'язки на протязі цих п'ятьох років вона виконала цілковито, виконала з честю, гідною свого великого народу.

Разом з Українською Повстанчою Армією проводить її велике свято й український народ. Він гордий своєю

УПА, відмічає її п'ятіроковини з почуттям великої любови до УПА і вдячности їй, і має він чого любити її. Адже ж він виростив її, він виплекав її, він послав до її лав своїх найкращих синів і дочок, він зв'язав із нею свої найглибші надії і сподівання. І має він за що дякувати своїй рідній Українській Повстанчій Армії. Чимже ж він був би без неї? Хто б знав про нього? Хто б карав окупантів за їхні злочини, доконані над ним? До чого доходила б зухвалість і розбещеність окупантів, коли б не було кому карати за їхні злочини?

Це ж УПА зірвала на значній частині України вивіз української молоді на каторжні роботи до Німеччини. Це ж вона масово, цілими поїздами звільнювала цю молодь, коли гітлерівські работоргівці відправляли її в гітлерівську неволю. Це ж вона обороняла населення перед терором дикого гестапо, перед жорстоким грабунком гітлерівських ляндвіртів. Вона криваво відімстилася гітлерівцям за попалені волинські села, за розстріляних і повішених в Києві, Львові, Рівному, Станиславові, Чорткові, за жертви крематорії Осьвєнціма, за смерть Мирона-Орлика, Климова-Легенди. УПА також подала населенню надійний захист перед бандами горезвісної сталінської грабпартизанки.

А хто ж, як не УПА, охороняв величезне число українських чоловіків перед їхнім знищенням на фронтах? Це ж вона закликала їх не йти до окупантських армій, не давати своїх голов за імперіялістичні цілі Гітлера і Сталіна. Хто ж, як не УПА цілковито зірвала в Західній Україні намагання сталінських окупантів масово вивозити робітників на такі ж, як гітлерівські, каторжні роботи в Донбас, на Урал, Кузбас? Кому ж, як не УПА, треба завдячувати такий стан, що в Західній Україні ще досьогодні не заведено колгоспів, що населення уникло голоду? Що сталінські окупанти виробляли б з народом, коли б не було УПА, вистачить поглянути на ті терени, де нема жодної боротьби, або хоч там, де УПА діє слабо. Єдиною обороною населення перед терором МВД і МГБ є власне УПА. Вона завжди є з народом, вона ввесь час обороняла і обороняє його. УПА подавала всебічну підтримку та захист на-

шим братам на землях на захід від лінії Керзона у їхній боротьбі проти варварського переселення, коли ці землі сталінські імперіялісти продали своїм польським агентам. Українське населення цих земель ніколи не забуде, як віддано УПА обороняла його перед польсько-большевицьким терором.

А скільки слави примножила УПА українському народові, які позиції вона йому завоювала серед інших народів?

Ще в часі гітлерівської окупації УПА провела величезну роботу між полоненими народами СССР: білорусами, грузинами, азербайджанцями, татарами, узбеками, казахами, туркменами і іншими, що їх воєнні дії кинули на Україну. Вислідом цієї роботи були національні відділи цих народів, створені при УПА, була Перша Конференція Поневолених Народів Сходу Европи і Азії, що відбулася в місяці листопаді 1943 р.

Вдалі рейди, що їх відбула УПА під час другої большевицької окупації на Білорусь, у Польщу, Словаччину, широко рознесли славу про героїчну визвольну боротьбу українського народу. Зокрема два рейди на Словаччину осінню 1945 р. і весною 1946 р. голосним відгомоном відбилися в цілому світі. Рейди стали не тільки доказом сили УПА, вони також яскраво підтвердили ту велику прихильність і ту пошану, що ними тішиться УПА серед інших народів. Нпр. осінню 1945 р. населення Словаччини вперше зустрілося з українськими повстанцями, але вони приймали цих хоробрих воїнів, що прийшли до нього аж з-під Станиславова, як найдорожчих своїх гостей.

Сьогодні про УПА знає цілий світ. Боротьба УПА здобуває нам друзів серед усіх волелюбних народів світу.

Говорити, отже, що УПА принесла багато слави українському народові серед інших народів, це значить, говорити замало. На цьому відтинкові УПА перш усього внесла величезний політичний вклад у велику справу єднання народів для спільної боротьби як проти гітлерівських, так і проти сталінських імперіялістів. УПА внесла великий вклад в справу творення єдиного фронту народів поневолених і загрожених російсько-боль-

шевицьким імперіялізмом. Від Першої Конференції Поневолених Народів у 1943 р. ми пройшли шлях, що завершився утворенням Антибольшевицького Блоку Народів (АБН) у 1946 р. і в цьому заслуга УПА велика.

Не диво, отже, що УПА викликала і викликає стільки люті і злоби в наших ворогів. Не диво, отже, що вони намагалися і намагаються знищити її за всяку ціну. Пригадаймо, скільки зусиль докладали гітлерівці, щоб у зародку здушити УПА. Але осягнули те, що УПА росла з кожним днем на їх же таки очах. А як тепер скаженіє і біситься Сталін. Чого тільки не робить він, щоб ліквідувати повстанський рух в Україні. Та все даремно: не помагають ні великі воєнні оперції, ні постійні облави, ні дикий терор.

Сталінські окупанти думали всякими „зверненнями" морально розкласти УПА, та глибоко розчарувалися. В лавах УПА виросли і виховалися борці, з такою сильною мораллю, якої ворогові не зломити. Бійці й командири УПА не вміють капітулювати, вони не знають, що таке здатися ворогові. Без жодного наказу, керуючись тільки національною і повстанською честю, вони волють самі собі заподіяти смерть, ніж перейти до ворога. Таким масовим героїзмом, як в УПА, не може похвалитися ні один народ в світі, такого героїзму не було досі в історії. То ж зрозуміло, що всі большевицькі „звернення", „накази" не мали жодного успіху. На них піймалися лише деякі окремі одиниці.

Говорячи про успіхи УПА, ми мусимо виразно сказати собі, що ці успіхи УПА здобула серед неймовірних труднощів. Адже ж УПА ввесь час мала проти себе величезну перевагу ворога і в людях, і в техніці. До того вона бореться вже більше як два роки в мирній обстановці, коли ворог не має вже жодних воєнних фронтів. Успіхи УПА куплені кров'ю, куплені дорогоцінними жертвами її бійців і командирів. В боротьбі згинули такі видатні її командири, як перший командир УПА — Клим Савур, перший шеф штабу УПА — ген. Леонід Ступницький, Шеф Головного Штабу УПА — Перебийніс, командуючий великим боєм під Гурбами на Волині — Ясень, прославлений командир Сіромнанців — Яструб, хоробрий командир повстанських

відділів на Вінничині і Кам'янець-Подільщині — Саблюк, неустрашимий командир — Перемога, герой Чорного лісу — Різун-Грегіт, командир першого рейду на Словаччину — Прут, герой наступу на польсько-більшевицьке кубло Бірчу — Коник, командир Юнацької Школи „Олені" — Поль і інші.

Ми усвідомляємо втрати, що їх понесла УПА. Болючі нам ці жертви, але жертви не можуть ані залякати, ні зневірити нас. Ми ж знаємо, що без жертв не можна здобути волі. Ми знаємо, що тільки боротьба веде до визволення України. Саме життя навчило нас бачити різницю між тими, що гинуть по-рабськи стоптані ворогом, і тими, що гинуть в боротьбі за Україну. Тих, що згинули за інтереси окупантів на фронтах, тих, що вмерли від голоду, — більше, але їхня смерть без значення для справи визволення України. Зате смерть тих, що впали в боротьбі з окупантами, — це животворча смерть, вона кличе до дальшої боротьби, вона наближує день нашого визволення.

Крім цього, всі ми добре знаємо, що втрати ворога багато разів більші за втрати УПА. У кожному бою окупантів завжди гинуло і гине далеко більше, ніж повстанців. До рідких належать бої, в яких було навпаки.

Цей факт нераз дивував нас самих. Він ще більше дивував і дивує як наших ворогів, так і наших друзів. Вони нераз ставлять перед собою питання: в чому ж сила УПА, що дозволяє їй так успішно боротися, і то проти таких імперіялістичних потуг, як гітлерівська Німеччина, а зараз большевицький СССР. Всі знають, що УПА не користується жодною чужою допомогою, що вона бореться виключно своїми власними силами.

Що є джерелом сили УПА, не менше повинні усвідомляти і ми самі. Отже, сила УПА в тому, що вона чисто народна армія, що вона вийшла з народу і бореться за його найжиттєвіші інтереси — за його визволення і за побудову Української Самостійної Соборної Держави. Сила УПА в тому, що її підтримує народ, що разом з УПА бореться ввесь народ. Сила УПА в її мужності, стійкості і героїзмі її бійців і командирів. Сила УПА в її вмілій партизанській тактиці. Ось, що зумо-

вило успіхи УПА, ось, що дозволило їй вести нерівну боротьбу на протязі минулих п'яти років.

Коли вшановуємо з почуттям гордости п'яті роковини героїчної боротьби УПА, утверджується наша віра, в творчі здібності українського народу, в неминучу нашу перемогу. Народ, що видав зі себе таку армію як УПА, може сміло дивитися на своє майбутнє, може бути впевнений, що він свою державу здобуде.

—ooo—

В. Пачовський

ГИМН БЕЗСМЕРТНОЇ БАТАВИ.

(Марш УПА — Захід)

Ми лицарі без жаху і без смерти,
На злочин світа станем без ваги,
Ми присяглися долю переперти,
Роздерти присуд смерти ваш, боги.

Роздерли Україну ви на чверти,
Безсмертну душу вперли в ланцюги.
Та ми зродились, щоб за неї вмерти,
Роздерти присуд ваш, боги.

Нас не злякають танки ні канони,
Ми славим правду, Бога, новий світ,
Вас прокляли упавші міліони,
На месть нас гонить кров їх з роду в рід.

Народ безсмертний переможе в бою
І встане месник із кривавих мук,
За нами встане лавою страшною
Міліон міліонів мускулястих рук.

Здвигнем з заліза, з крови, і з завзяття
Державу від Дунайця по Кавказ.
Ми лицарі, що скинемо прокляття,
За смерть ми смертю покараєм вас.

Відзначення

Постановами Української Головної Визвольної Ради та наказами Командування УПА нагороджаємо Хрестами Заслуги таких вояків УПА та цивільних осіб — учасників українсько-національної визвольної боротьби з терену Воєнної Округи „Вороний":

Золотим Хрестом Бойової Заслуги І-ї кляси

1. сотника ПЕРЕМОГУ

Золотим Хрестом Бойової Заслуги ІІ-ї кляси

1. Полковника ВОРОНОГО
2. поручника КРУТІЖА
3. хорунжого ОРЛИКА
4. ст. вістуна КАРМЕЛЮКА
5. ст. вістуна ТАРАНА

Золотим Хрестом Заслуги

1. ЗОЛОТАРЯ
2. майора БАТЮГУ

Срібним Хрестом Бойової Заслуги І-ї кляси

1. сотника ГОРИНЯ
2. поручника ІГОРЯ
3. хорунжого ГЛУХОГО
4. ст. вістуна АТАКУ
5. булавного ЮРКА
6. УЛЯНУ (УЧХ)

Срібним Хрестом Бойової Заслуги ІІ-ї кляси

1. поручника ПАВЛЕНКА
2. хорунжого СИВОГО
3. ст. стрільця СКОРОГО
4. хорунжого ВІЯ

Бронзовим Хрестом Бойової Заслуги

1. ст. віст. ШЕПЕЛЯ
2. ст. віст. СКРЕГУЛЬЦЯ
3. булавного БІСА
4. булавного ЗОРА

5. булавного КОБЗАРЯ
6. ст. бул. НУМЕРА I
7. ст. булав. НУМЕРА II
8. вістуна КРУКА
9. ст. бул. ПРИКРОГО
10. ст. бул. ПУГАЧА
11. булавного САВКУ
12. булавного АНДРІЙКА
13. хорунжого КІРАМА
14. ст. віст. ЯРЕМКА
15. ст. віст. НЕДОЛЮ
16. бул. САВКА
17. ст. віст. ТРОЯНА
18. ст. бул. АМОСА

Похвалою

1. БЕРЕЗУ
2. ст. віст. ЗАПОРОЖЦЯ
3. булавного МЕДВЕДЯ
4. булавного ПІДРОСТАЯ
5. булавного ЗУБА
6. булавного ЗАЯЦЯ
7. булавного БИСТРОГО
8. булавного ТАРАПОНА
9. булавного ЩУРА
10. булавного ВОРОНА
11. ст. бул. КОМАРЯ
12. булавного ТИГРА

Відміченням

1. булавного ЧИҐИРИНА
2. булавного ЗОЗУЛЮ
3. ст. віст. МОРОВА
4. булавного АВАНТУРУ
5. ст. бул. ЮРКА
6. вістуна РОМЦЯ
7. стрільця СІЧНОГО
8. ст. віст. ЗОЛОТАРЕНКА
9. ст. віст. ПОДАЧНОГО
10. ст. віст. ВОЛОСКА
11. ст. віст. КОРЧА

12. ст. віст. КОРЧА
13. ст. віст. ЛЮБОГО
14. ст. віст. ІГОРЯ
15. булавного КОБЗАРЯ
16. ст. віст. ДУНАЯ
17. ст. бул. ОСИПА
18. ст. віст. ЧУМАКА
19. ст. віст. КУПЧИКА
20. булавного ЦИГАНА
21. вістуна ВІКНА
22. булавного РАКА
23. булавного ГОРСЬКОГО
24. ст. віст. ОРЛЕНКА
25. булавного ГРАБА
26. булавного ЯВОРА

ТОГО ЖЕ ДЕРЕВА ЄСТЕ ВІТВИ І ХРАБРИХ
ВОІНОВ СИНОВЕ,
ПОКАЖІТЕ МУЖЕСТВО!
(БОГДАН ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ)

Мрія

Дорога до своїх

(уривок зі спогадів)

Дня 21. липня 1943 р., о год. 20-ій, нас 40 осіб, дуже добре озброєних, з запасним вирядом на кільканадцяти підводах, рушили в дорогу. Азимуд показував південь. У кожного серце жваво стукало. Це ж перед нами дорога на південь, на Україну, до своїх, на бойові становища за рідну державу.

Попереду, на верхових конях, їхала стежа, по боках бічні розшуки, ззаду сівши на кулеметну тачанку, чорний, з темно-синіми як океан очима Гуцул грав на гітарі. Довга валка підвод везла справну русску кулеметну тачанку, кілька запасних ручних кулеметів, кількадесять крісів, кількадесять тисяч набоїв, два лег-

ких мінометі з добрим запасом стрілен та різний військовий виряд.

Думки підшіптували: — от-от кілька днів і буде ще одна сотня, бо ж є зброя. Хоч дрібна та яка гарна несподіванка тим, які на нас ждуть.

Около півночі стрінулися ми зі стежею большевицьких партизанів. Ми розійшлися з ними „на сухо", вдаючи, що ми рівнож большевицькі партизани, при чому добре говоримо по-русскому та „на ходу" частуємо їх спіртом, якого маємо зі собою 300 л. (бочку на колесах).

Вже свіжим ранком переправилися ми через ріку Ясьолду, де перевозили нас на човнах большевицькі партизани.

Вже вдень поїхали ми пустими вулицями зовсім спаленого міста Холмськ. Коні змучено значили числа кілометрів та відпочинків не робили жодних, бо старалися чимскорше добитися до лісів зв. „Пословськими".

Багато нам перешкаджало те, що по-дорозі стрічалось ряд перешкод для підвод, як: спалені мости, барикади в лісі, ще в війну поставлені, а цього на картах зазначено не було, та що гірше, карти ми мали, лише по т. зв. Дніпробугський канал.

Коло полудня, коли ми переїздили через маленькі хутори під лісом, нас обстріляв хтось невідомий зі сторони лісу, посилаючи по нас кілька серій з автоматів. Ми відповіли кількома стрілами з кулемета і на тому покищо скінчилося. День був надто парний та млявий. В полудне загорілись в підводах осі. Ми були примушені затриматись, щоб намастити осі, накормити коні та дещо відпочити. Я з двома стрільцями забрав чайник та пустився шукати води, при чому треба було провірити поблизький терен.

Не відійшли ми більш 100 метрів, як несподівано в кількох метрах перед нами, появилось трьох верхівців, та, не питаючи нічого, відкрили по нас вогонь з автоматів. Ми відповіли коротким вогнем та повернулись до місця відпочинку. Втім прибігає якийсь дядько в личаках, білорус, літ коло 40 та, довідавшись, ко-

му віддати записку, з якою він тривожно носився, вручив її командирові Назарові. В записці було написано:

„Вы окружены отрядом им. Чапаева.
Будем биться, или мириться?
— Дайте ответ!"

К-р отряда им. Чапаева
(підпис К-ра нечіткий)

Значить — ми окружені.

Ми рішились піти на переговори, але будемо вдавати поляків з-за Буга, дезертирів німецької армії, яких німці примусово змобілізували. Большевики радо приймали до своїх рядів поляків і поляки мали свої окремі, чисто-польські частини.

Подавши дядькові відповідь, к-р Назар-Крига, Черник і я вийшли на стару, війною оставлену, доріжку, що була нанесена на карті. Скоро почули ми голос підвод, що зближалися і раптом з-за повороту у віддалі яких 150 м. почали виїздити одна по одній п'ять підвод, на яких сиділо по 4-и большевицьких партизанів. Всі були з автоматами. Підводи бігом зближалися до нас. Ми вийшли на середину доріжки й дали їм знак рукою задержатися. Большевики, побачивши нас, негайно з підвод зіскочили та зайняли становища. Коні без приказу самі зразу стали. Ми почули голос: „Так что, нє будєм кров пролівать!" і почали скорою ходою підходити до нас. Хвилина і здоровкання „здравствуйтє" та по привичці потрясення рук, тільки дуже несміле.

Нас обступило цих кільканадцять людського походження типів і почали сипатись прерізного рода запити: „а кто ви, а откуда ідьотє, куда ідьотє, сколько вас, кто командуєт в бою" і т. п. Ми відповідали коротко: „нас стільки, скільки бачите, а командира нам не треба, зараз ми в бою і без командира „берьом харашо" — відповідаємо по рускому, та підкреслюємо, що ми поляки.

З нашого гурту від підвод почав до нас дехто підходити, а до них рівнож, тільки з тою різницею, що до нас около 30, а до них понад 300. До нас підійшов ближче — як пізніше ми довідалися — 24-річний,

нижче середнього росту, чорнявий кубанський українець і представився к-ом отряда ім. Чапаєва. В товаристві з ним прийшов русский-ленінградець, старший літами бльондин і представився політ-комісаром згаданого отряда. Через кілька хвилин до нашого гурту під'їхало 2 повозки, на яких сиділо ще 4-ох большевиків і одному з них зголосив к-р отряда про стан, який заіснував. Перед цим новим к-р отряда лише добре „тягнувся". Отже було видно, що чвірка, яка приїхала — це високо поставлені особи. Один з тих 4-ох підійшов до нас і забурмотів: „Ви с Пісок, да, а почему нє побілі нємцев, не мініровалі завод!". Все стало ясно: — про нас все точно знали (згадана група, примусово змобілізована німцями, стояла якийсь час на Поліссю і, розброївши німців, рушила в дорогу „до своїх", до УПА — прим. редакції)... Нам з місця остро запропонували вернути 3 км взад до штабу, здати зброю ,а пізніше — „все будєтє вмєстє работать", при чім іронічно підсміхалися...

Ленінградець „співав" нам про рух пролетаріяту в світі, про подвиги Тіта, партизанів у Польщі і т. д.

К-р отряда з'ясував, яке становище займе Україна в майбутньому. Виразно було видно незвичайно хитрі стежки большевицької пропаганди, навіть згадали про релігію в СССР. Часом, одначе, доходило до того, що цей, якому к-р отряда зголошував нас, попереджував, що якщо хочемо, можемо зайняти бойові становища і починати „дратся", хоч він бачить, що наша група ударна.

Ми були оточені сильним перстенем і здавалося, що нема можливости нікому вийти звідси. Та ми старалися допровадити до того, щоби — заки буде останній розигриш — осталось якнайменше часу до вечора. Дурили себе надією, що може хоч дехто вийде живим і про все розкаже.

Москвичі в відношенні до нас стояли твердо, бо добре почувались. Вони говорили: „то нічево, что ваша група ударная, а канєц-концов до одного подохнєтє. Вас же чєловєк 40, а нас 300, вот і результат". Виходило — правда за їх словами.

Ми в розговорах сходили на різні теми та все було аж надто ясне...

В цьому отряді, як і в інших, світило дійсне обличчя большевизму. Відношення і перекликування як звичайно, що друге слово по „матушці", багато венерично хворих, босих, обдертих та коростявих. Набоїв у крісах в декого по 15, а в декого навіть по 10 шт. Командний склад переважно русский, а решта — ціла мішанина націй большевицького кітла. Були й жінки, головно жидівки...

Підчас розмови до мене підійшов зовсім босий кацапчук, став зовсім близько мене та почав скрито „міряти" мої чоботи на моїх ще живих ногах... Отже були претензії чути себе „дещо ображеним".

В загальному, большевицька маса дрожала, докраю перемучена продовжуваними розмовами їхніх командирів. Та їхні командири пустились на хитру стежку пастки, в яку 2 тижні перед нами попав к-р Когут зі 120-ти особами, який, подібно як ми, добивався до своїх та пустився на ризик переговорів, зі 120-ти зістався лише один, як живий свідок...

Наші переговори, як нам і не снилось, почалися точно о год. 13-ій і тяглися вже до год 18.30. Найбільше спритним нашим балакуном був к-р Черник. Нас значно рятував бадьорий загальний настрій. В такій ситуації, іншого виходу, крім рукопашної різанини не бачилося, а большевики на це не хотіли іти.

О год. 17-ій ми заявили, що рішаємося їхати в їх штаб. Не тому, щоб змінити — і так дурну — ситуацію, як глянути збоку, то було видко роздратовану групу большевицьких виродків, яка безперервно з пересердя перекручувалась, переступаючи — гей би білий ведмідь — з ноги на ногу.

Ми під ескортою рушили до штабу. Попереду їхала на колесах бочка зі спіртом, якого вже немало випили большевицькі партизани, крадькома від своїх командирів. За нею дві повозки, в першій двоє большевиків, де напів примусово впросили сісти к-ра Назара-Кригу, на другій також двоє, а між ними Черник. Обидва вони тому рішилися сісти, щоби частково скрити нашу підготовку до скоку, але як це мало відбути-

ся вони обидва не знали, тільки по наших очах вичитували. За повозками їхали наші підводи з вирядом, а підвода з боєприпасами та кулеметна тачанка останніми. Синьоокий Гуцул та Білий, який скоро в дорозі погеройські згинув, взяли два чеські кулемети і в часі маршу підійшли під повозки.

Зпочатку провадили нас большевики під повним дозором. Большевики ішли табуном з усіх чотирьох сторін. Після кількасот метрів, вони досить обережно вступалися з правої сторони. Ми це зразу завважили, бо наше око й ухо в той час були аж надто чутні. Ми, вертаючи назад, знали, що у віддалі трьох кілометрів за рідким грубим лісом є старі артилерійські становища, в яких, без сумніву, мала бути на нас засідка. Бо і немала частина большевиків подалася наперед, що ледви далося нам запримітити. Нараз к-р Назар-Крига затримав валку і пояснив большевикам, що мусимо напоїти коні, які ще з ночі нічого не пили. Поїти коней ми приймалися досить повільно, щоби останній розигриш якнайбільше зблизити до вечора. Рівночасно к-р Назар-Крига, звертаючися до большевицьких к-рів підвищеним тоном сказав: „невже ж ми не бійці, раз знаємо, що нас 40 а вас 380, раз договорилися, що їдемо в штаб, то чому ж нас провадите під ескортою? Невже ж так боїтеся чи що?'' Цими словами він промовив большевицьким к-рам до амбіції. Один з них зараз сказав: „ану ребята, давайте вперьод''. Їм цього й треба було, бо зпереду їхав спірт, який ми свідомо передали під їхню опіку. За хвилину всі большевики швидко подалися вперед, та вже не випадало большевицьким к-рам завертати їх назад.

Ми, щоб врятувати ситуацію, рушили валкою вперед. Вона байдужо тягнулася, не турбуючися тим, що на яких 600 м. кокетливо всміхалися артилерійські становища. Очі напружено стежили за ситуацією зпереді, вибираючи догідне місце для смертельного танцю...

Черник, що їхав на другій підводі, ще раз пронизливо поглянув на всіх, що були з-заду. Мені здавалося, що тим одним поглядом зумів він сказати більше, як за час довгих місяців, пройдених у круговороті жорстокої війни.

В той момент заговорив наш кулемет і кинув свої грізні слова ворогам. Двоє большевиків, що їхали в повозці з Черником, повалилися на землю неживі. Черник в той час стрельнув по передній повозці і скочив на землю. Крім клекоту кулеметів, нічого не було чути. Коні скочили вліво і вправо між дерев. З большевицьких к-ирів тільки один к-р отряда пустив по нас довгу чергу з автомата і тим скінчив. З боку отряда, який ішов яких 200 м. перед нами, не було ні одного пострілу. Ми на всі сторони відкрили сильний огонь, не жаліючи цінних для нас стрілен з мінометa. К-р Назар-Крига і Черник живі й здорові! Підводи з боєприпасами стояли непорушно, бо тут були військові коні, які пострілів не боялися. Ми, забравши підводи з боєприпасами, кулеметну тачанку, порозкидавши від запасних крісів та кулеметів замки та попрощавшися з большевицькими к-ирами, — давши кожному по 10 пострілів, почали відступати в сторону міста Дорогичин. П'ять кілометрів лісу ми пройшли в напрузі та з такою швидкістю, що на чолі виступала від поту сіль. Небезпечним лишився вихід з лісу. Ми думали, що там будуть застави. Та щойно по кількасот пройдених за лісом метрів, на край ліса виїхало кілька большевицьких кіннотчиків, що вистріливши дві ракети, вернулися в ліс.

День згасав. З півночі затягло непривітно вогкістю. На обрію, одна-по-одній, на віддалі сорока кілометрів, большевицьким двом ракетам підозріло відповідали інші...

СЛАВА НЕ ПОЛЯЖЕ,
НЕ ПОЛЯЖЕ, А ПОКАЖЕ
ЩО ДІЯЛОСЬ В СВІТІ,
ЧИЯ ПРАВДА, ЧИЯ КРИВДА,
І ЧИЇ МИ ДІТИ.

(Т. ШЕВЧЕНКО)

Петро Волош-Василенко

ПІСЛЯ МАРШУ ЗАСНУВ...

Після маршу заснув... Хтось гукнув: Уставай!...
Я зірвався і вхопивсь за зброю —
Навкруги чую крик, у риданнях — одчай
Чую всю невблаганість розбою.

Спав — снилась степів голуба тишина,
Раптом гук і орожевлені хмари,
Бачу: люди втікають в страху з села...
Хто це? Половці, готи, татари?!!

Хто приніс цій землі чорний трепіт життя,
Яке йменння сумній цій руїні?
І згадалась вся дійсність проклятого дня,
Увесь морок страждань України.

Це ж її знов червоним азійським конем
Правнук Батия з реготом топче,
І побіду свою торжествує вогнем
Вславши трупами нашими площі.

І гукнув тоді я гнівом крови:
— Прокидайтесь! Вперед! До розплати!
І спішим ми так вперто крізь бурі і сніг
Боронити солом'яні хати!...

„Доки ворог-чужинець лишиться на нашій землі, ми не маємо права зложити зброї. Пам'ятаймо, що слава й побіда — це доля борців за національну справу. ВПЕРЕД".

Микола Міхновський

Наступ на місто Камінь-Коширський

...Камінь Коширський — це головна випадова база середнього Полісся, тут то німці українців розстрілювали, звідси тероризували та інші свої „блага" посилали на народ.

Місяць серпень 1943 р. був дуже напружений, бо німці готувалися до акцій в околиці, ми готувалися до наскоку на німців, большевицькі партизани також, стараючися нас випередити в тому.

Ми плянували провести наступ на Камінь-Коширський 10-го серпня 1943 року. Наступом командував к-р Рудий. Участь в акції брали: курінь Назара-Криги, сотня Лисого, та сотня Кубіка. 19-го серпня згадані відділи стояли в одному ліску, віддаленому на 12 км. від міста.

Наступ мав відбутися так, що в середину міста мала вдертися спецгрупа, яка мала знищити або стероризувати „горку" (частина міста, де були укріплені німці), а щойно тоді мали вдарити згадані відділи, які мали в розпорядженні — одну сімдесятп'ять міліметрову гарматку та тяжкі міномети.

Загально, відділи були сильні, хрещені та заправлені в тяжких боях.

19-го серпня під вечір, к-р Рудий зробив збірку та оголосив: „Хто бажає до спецгрупи — хай виступить!" Очевидно, завдання було нелегке. Вдертись на „горку" і знищити або стероризувати німців, що мали там сильно укріплені підземні становища, це ризик очевидний. К-р Назар-Крига запропонував, щоб спецгрупу створити з тих, що прийшли з ним з Пісок. Пропозиція була прийнята і наша 25-ка виступила та ще 5-ть з інших відділів. Спецгрупу очолив к-р Черник.

Ми мали зпочатку впоратися з „горкою", а тоді на наш знак ракетою на парашуті, мали вдарити інші відділи. Наша група з добрим тереновим відійшла. У нас: 4 кулемети, решта фінки. В кожного пістоль, штилет, сірники, електричні ліхтарики, по кілька гранат, по

одній чверть літрі бензини, крім того сокири, пилки, ножниці до дроту, ракетники.

Вже озвався перший півень, як ми затрималися перед містом. Ми поскидали чоботи, заховали їх в траві та трохи відпочили, набираючи сил до так непевного скоку.

Ми підсунулися під місто до перших хат.

Місто спало. Часто до вуха долітало вистукування повільних кроків німецьких стеж. Час-від-часу долітали голоси п'яних німців. Ми вже між будинками. По два-три прокрадаємося з тіні в тінь, бо місяць, як на зло, світив як в день сонечко...

Кілька хвилин і ми під самою „горкою" затрималися в тіні кількох кущиків. Чути, як покашлює вартовий. Нас кількоро, перерубавши дріт, вилазило вже на „горку", де були німці в двохповерховому гарно впорядкованому будинку.

Чути кроки вартового, що наближається до нас. Вже на землі показалася його тінь. Кілька наших здорових рук кинулося до вайликуватого німця. Момент — і німець без одного слова потяг на собі вниз двох наших стрільців. Там він і дійшов. За ним глухо покалатав шолом, що покотився дальше вниз.

Одна частина з нас скочила і зайняла німецькі відкриті становища, друга обливала бензиною будинок, де дрімала польська поліція, третя входила в середину будинку, де були німці.

В одній з кімнат, де були німці, світилося. То була вартівня. Троє наших спритно відчинили двері. Німці спали на ліжках, тільки один куняв біля столу та в куті дрімав перекладчик-поляк.

Чути тихе „руки вгору" і за хвилину наші почали виносити зброю та вивели 9-ох німців, яких замкнено до возівні. Німці поводилися послушно, як ягнята, — ці самі, які ще під вечір лаяли та били безборонних полонених Червоної Армії.

Деякі з наших позасвічували електричні ліхтарики та, повісивши їх на стінах, готувалися захопити рівночасно партер та обидва поверхи.

На другому поверсі почулися довгі серії. В той же час блиснуло вогнем і пекельні язики зі всіх боків нев-

молимо тулилися до стін будинку, де була польська поліція.

Почулися зі всіх боків стріли, вибухи гранат в будинку поліції, біля будинку СД та навколо — по місті.

Вікна будинку поліції були закриті віконницями і сонні поліцаї, не орієнтуючись в ситуації, розривали себе гранатами — „чесно" гинули за „Нову Европу". Тільки один з поліцаїв вискочив через вікно та почав до нас стріляти. Він мав усього 5 шт. набоїв та й тих не зміг вистріляти, бо коротка серія зробила йому „несподіванку" — продирявила лоба.

На другому поверсі від гранати виник небажаний вогонь, якого не вдалося погасити.

Навколо „горки" почулися крики німців, які почали нас обстрілювати. Над нами почав кружляти літак, часто викидаючи зелені ракети.

Настала хвилина — або здобути, або до одного згинути.

Ми вистрілили червону ракету, та наші не відзивалися.

Минали хвилини, хлопці обливаючися потом зносили скриньки боєприпасів, кулемети та інші цінні трофеї. Робота кипіла. Після 25-ти хвилинного спізнення зі східного боку міста, спурхнула на парашуті червона ракета і два важкі вибухи сколихнули місто. Це почали „говорити" наші і повели наступ. Важкі вибухи безперервно поновлювалися, а між ними вривався клекіт кількох десятків кулеметів. Ситуація на „горці" покращала. Німці, які почали нас оточувати в підніжжі „горки", відступили а ті, які були в будинку, почали здаватися, бо змушував їх до того вогонь, що вибух на другому поверсі. Вогонь перекинувся на цілий будинок.

Деякі з наших „на ходу" повдягалися в новенькі мундури та повзували чоботи.

Вже світало, як на „горці" з двох будинків залишилися догоряючі вогнища.

Тут ми здобули понад 20 тисяч боєприпасів, 5 кулеметів, 4 „емпі", понад 100 шт. пістолів, 16 машин до писання, 4 радіоприймачі та один надавчий, 11 коней зі сідлами, 7 мотоциклів, одну легкову автомашину, 600 цнт. соли, 500 цнт. борошна, 80 цнт. цукру, багато

шкіри, мундирів та іншого. Захоплено 14 німців та перекладчика-поляка.

До нас прибіг провідник Я. — задиханий, спітнілий. Перекинувшися кількома словами з к-ром Черником, він підійшов до возівні, де були німці. Німців випровадили. Вони йшли настрашені...

Провідник Я. спитав їх, чи вони брали участь в акції на село Куртиліси. Відповідь була: „так". Тоді провідник Я. сказав до них кілька слів і дав наказ їх розстріляти. Наказ виконано таки тут на місці — нехай народ бачить, нехай народ знає...

Наша група дістала наказ залишити „горку", відправити за місто трофеї і там відпочити.

До роботи взялися сотні.

На наказ пров. Я. все рушило лавиною в середину міста, де був бій з невеликою групою німців.

Щез літак, що цілий час над нами кружляв — він був большевицький.

Німецькі літуни з бази повтікали, а всі інші поховалися в місто. Місто до год. 17-ї було в наших руках.

Цивільне населення міста того дня не ходило, бігало як зачароване. Цивільні показували нам де є німці, де їх мешкання, водили нас по вулицях. Діти бігали табуном за нами. Старі бабусі витирали від сліз очі та часто христили нас рукою. Молоді хлопці й дівчата мудро нас зорієнтували, де можуть бути німці, звідки можуть повести протинаступ — не обійшлося без жартів.

О годині 17-ій ми залишили місто та подалися доо лісу.

Ворог втратив понад 100 вбитими (разом з польською поліцією), сили ворога були: 147 поліцаїв, 200 вермахту, літуни з бази, яка була за містом та цивільні німці з адміністрації, крім того в місті було багато інших цінних трофеїв.

З нашого боку було двоє легко ранених, а з нашої спецгрупи навіть раненого не було.

Вістка про подію понеслася ген-ген по Поліссі...

Большевицькі партизани прямо дуріли...

Іван.

„Лови“ на німаків

Довголітня боротьба українського народу показала, що не все є добре боротися з ворогом віч-на-віч, чесно, але треба вживати і таких методів боротьби, які він застосовує до нас. Метод ворога — це: терор, підступ, облуда, збірна відповідальність населення і інше. Нашим підступом у боротьбі з ворогом буде м. ін. уніформа і зброя ворога.

Рік 1944 — це рік, в якому багато молоді вступає до УПА. Але — в нас брак зброї, уніформів і ми мусимо їх роздобути. Невелика наша група думає над тим, як це зробити.

Одні кажуть зробити на шосе засідку, розбити авта і таким способом здобути потрібну зброю. Та хтось правильно зауважує, що авто може бути порожнє з одним німаком і ми наробимо тільки багато шуму, а тут треба покищо конспіруватися, бо в нас бракує зброї.

Другі радять виходити на шосе в німецьких уніформах і контролювати авта. Та знову знаходять „щілини“ в тому проєкті. Для німців стане підозрілим, чому контролюють під лісом. Треті подають добрий плян і ми зачинаємо його реалізувати.

Беремо віз, на віз кладемо довгу ялицю та запрягаємо до воза такі сумні коні, як ті голодні хлопці, що в „бавдінсті“ співали: „Чи до пекла підем, чи до неба...“

До шосе Розділ-Миколаїв прилягає частина лісу і тут ми робимо засідку. Частина відділу залягає в кущах біля шосе. Двоє перебираються за візників — вони в полотняних штанах, без шапок, босі, тільки з пістолями. На візників вибираємо найстаршого віком д. П'яву, що виглядає як дядько і д. Чортюка, що виглядає як його син. Двоє іде на гору, звідки мають слідкувати й, як над'їжджає авто, дають нам умовлений знак. На даний зорцям знак, обидва наші візники їдуть скоро возом з ялицею і виїхавши на середину шосе вивертають воза так, що це виглядає як звичайний випадок. Авто, що їде дорогою мусить стати. Авто стоїть, німак сидить в шоферці і дивиться на ту комедію як на по-

хорон своєї мами. Інший німак злоститься, кричить, „шнелькає'', а коли це нічого не помагає, йде сам помагати підносити ялицю, а наші тиснуть ялицю вділ. Ялиці не можна піднести і П'ява бере сокиру та йде рубати дрюка до підношення. Переходить мимо авта і дивиться чи немає там зброї або уніформи. Якщо авто порожнє, то він рубає дрюка, підносить віз і авто їде дальше. Коли ж на авті є якісь військові речі, то наш візник дає умовлений знак, стрільці вискакують з кущів, розброюють здивованих і наляканих німаків, наш шофер скаче до авта і скоро їде в ліс. В той спосіб ми провірили одного дня 36 авт.

Одного дня ми затримали авто з 3-ма німцями. Один з них був танкіст, коли зрозумів усе, що з ним сталося, почав сильно реготатися. Питаємо його, чого він так сміється. „Я був — відповідає — на лінії Мажіно, під Сталінградом, а ще мене ніхто так не надув''. Ще візники не відвернули воза, а вже коло воза зупинилося елегантне таксі, а в ньому німець майор і його шофер. Беремо його до нашого товариства, а тут ще одно таксі затримується, а з нього вилазить правдивий „куций німець вузловатий''. Стрілець Грузин кричить до нього: „руки вгору'' — та німак думає, що то непорозуміння і „представляється'' нам: „я ляндвірт, Клєчко, не маю часу, мушу їхати''. Ага! Це той самий, що за допомогою 30-ти вислужників ограбував цілий повіт, а селян так щедро обдаровував гумовими палицями. Забираємо його зі собою в ліс.

Гірша справа з автами, бо у нас аж двадцять шоферів і кожний хоче їхати. Щоб не було сварки — сідає по двоє до авта. Та через таке двокерівництво, часто мусимо зрубувати придорожні дерева, які чомусь „перешкоджають'' шоферам в дорозі.

НЕХАЙ ВІЧНА БУДЕ СЛАВА, ЩО ПРЕЗ ШАБЛІ МАЄМ ПРАВА. (Гетьман І. Мазепа)

Боєвик

Геройська смерть к-ра Пугача

Тихий осінній вечір. Сонце хилилося до заходу. Кидало останні проміння на ліс і на людей, що весело гуторили між собою.

Нараз став помітний рух серед стрільців — прийшов к-р Пугач, повітовий військовик і к-р бойової групи ім. „Перуна". Всі стали готові до наказу. Подавши останні накази та вказівки, наказав к-р Пугач кільком стрільцям готуватися до відходу. Забрав кількох боєвиків, кулемета, та, попращавшись з відділом, від'їхав.

Того ж дня ніччю, 17-го вересня 1944 р. він закватирував у невеличкому селі Сайки, що лежить на границі Щирецького і Комарнівського районів.

Ще всі спали в селі, як большевики окружили ціле село й ждали до ранку. Вони за всяку ціну хотіли знищити небезпечного для них к-ра Пугача. Вони пам'ятали про його вдалий наскок в місяці серпні на райцентр Комарно, де його відділ зліквідував станицю НКВД, розбив тюрму й визволив всіх в'язнів та останні вдалі засідки, де впало багато большевиків. Большевики боялися їхати на села меншою силою, як сотня, повстанці карали їх за кожний бандитський наскок, а слава к-ра Пугача росла з дня-на-день. Тому, вислідивши часте місце постою к-ра, окружили село більшою силою, щоб нікого не випустити живим.

Почало світати, як кулеметні серії прорізали ранню тишу. Большевики запалили село з усіх боків. Стовп вогню та мільйони іскор полетіли вгору. Большевики почали наступ.

Несподіваний наскок застав неприготованими повстанців. К-р Пугач скоро зорієнтувався і опанував всіх: хлопці за зброю — б'ємося! — і повів свою групу на прорив. Це був одинокий вихід. Та большевицькі застави з боку лісу були такі сильні, що повстанці мусіли завертати в село й пішли на прорив городами, в другу сторону села.

Село палає, неначе великий смолоскип. Плач дітей, жінок, крик мужчин, клекіт кулеметів та вибухи гранат — створюють пекло в селі. Повстанці з боєм посуваються вперед. Падуть вбитими вороги, падуть вбитими й раненими наші. Раптом падає тяжко ранений в груди к-р Пугач. Напружуючи останні сили здіймає з себе торбу з документами, й кидає її в криницю. Знесилений просить друзів витягнути йому пістолю зі словами: „Боже, прости мені, гину за Україну!" — стріляє собі в чоло. Одначе, постріл знесиленою рукою не був смертельний. Куля пішла боком чашки. Пістоля затялася. Отямившися, к-р Пугач просить стрільців застрілити його, та жоден з його стрільців не може рішитися добити улюбленого к-ра. К-ир кличе до себе друга С. і каже: „Візьми пістолю від мене на згадку, не лишай мене живим, добий мене і рятуй себе!" Цей остаточно рішається, коротка серія автомата з поранених рук стрільця і навіки заснув к-р Пугач.

Вже затихла густа стрілянина, тільки ще де-не-де пролунали поодинокі постріли. Це власноручно дострілювалися ранені повстанці, щоб не попасти живими в руки ворога, не жаліючи молодого життя. Вмирали всі як правдиві герої — сини України...

З околишніх сіл долітав гомін дзвонів, а з горіючого села доносилася московська лайка та плюгаві прокльони. Большевицькі бандити мстилися на трупах: здирали убрання з вбитих повстанців, кололи їх штиками, виколювали очі, розбивали черепи.

По селах наслася сумна вістка про смерть знаного командира, зроджувала і жаль і гордість а в друзів — почуття пімсти.

І вони стократно відплатили за смерть улюбленого командира...

Лíпше умерти в боротьбі, ніж умирати як покірний раб, не боронячись, цілуючи ноги того, хто визискує, хто глузує й погорджує, хто катує тебе!

Микола Міхновський

Повстанська пісня.

НУ І ЩО Ж, ЯК ПРИЙДЕТЬСЯ УМЕРТИ...

Ну і що ж, як прийдеться умерти,
В похідній шинелі, в житах,
Ми у вічі сміємося смерті,
Бо вмирати прийдеться лиш раз!

Ну і що ж, що хтось буде ридати,
На воротях даремно ждучи,
Маршової нам будуть співати,
До атаки гармати рвучись.

Наша сотня ударна, залізна,
Наша сотня в бою — багатир,
Нас Тризуба веде знам'я грізне
І завзятий наш друг командир.

За потоптану честь України,
За поганьблену землю святу,
Ми йдемо, щоб підняти з руїни
Українську Державу нову!

АБО ЛЯЖЕМ ГОЛОВАМИ — АБО ВИБ'ЄМ ВОРОГІВ!

Іван Франко.

Іван

Чорний міст

18. 2. 1945 року наш відділ закватирував в близьких до лісу хатах с. Рудники. Ранком 19-го прибіг один селянин і повідомив, що до центру села приїхала сотня „колпаківців" і почала грабувати.

Це була кіннота й приймати з ними бій в селі не було добре ні для села, ні для нас. Вирішуємо зробити на них засідку.

Найкращим місцем для засідки — є місце біля т. зв. Чорного мосту на річці Нежухівці, де ліс є близько

біля шосе. Ми прийшли на місце засідки. Ще добре не оглянули терену, як вже наш зорець друг Орел повідомляє, що вже їдуть большевики. Ми скоро розстрільною залягаємо на краю лісу. Перед нами чистий терен, а шосе перетинає річка і міст, мимо якого ровами може тікати ворог. Тому Микола залягає з одним роєм на лівому крилі, щоб не дати ворогові туди втекти.

З правого крила подають, що вже їдуть. Чути сміх, московську лайку та стукіт копит. Це їдуть штучно розреклямовані большевицькою пропагандою „герої" Колпака, що свій шлях через Україну вістелили „геройським" насилуванням жінок, грабунками й мордуванням невинних селян. Тепер частина тих „героїв" ограбувала і стероризувала цілий Мединицький район і вже почали заїжджати до сіл сусіднього Миколаївського р-ну. Через пару хвилин побачимо цих „героїв" в бою. Вони їдуть по троє-четверо вкупі й весело балакають. Вже в'їжджають на наше поле обстрілу. Якийсь москаль кричить до другого: „Саша, в той деревнє є что кушать..." та не закінчив, бо ми вдарили на них сильним вогнем. Коні збилися до купи, а вершники падають, як кому припаде. Частина коней без їздців завертає до с. Рудники, частина до с. Керниця.

В ровах повно води і ще живі большевики рачкують в ній як жаби. Мало хто з них стріляє. Чути голос їх командира: „Пулемет — огонь", та чути відповідь: „Нє работаєт". Зате наші кулемети добре „работают". Наші три рої скоро розбивають ворога. Через кілька хвилин 17 падає трупом, двоє здаються живими, кілька втекло. Забираємо зброю і награбовані ними в селі речі: жіночі чоботи й кожухи, покраяні жіночі сорочки й інше.

При провірці бойовища показалося, що к-р наших „героїв" легко ранений в руку, вдав „живого трупа". Він лежав між вбитими і вдавав „трупа", але стрільцеві Г. показався той труп підозрілим і він радив вистрілити йому ще раз в голову.

І раптом сталося чудо. „Труп" промовив: „Друг, нє стрєляй!" А, тепер ти „друг", бо біда. Ні, ти не друг, ти кат нашого народу і ми тобі заплатимо за всі звірства, поповнені над невинним населенням...

СОТНИК ЯСТРУБ.

Карпенко Дмитро, родом зі Східної України, легендарний к-р „Сіроманців", Лицар **Золотого Хреста Бойової Заслуги,** згинув 17. 12. 1944. при наскоці на райцентр Стрілиська Нові.

Вітер буйний
Шугає по степах.
Як птах
Гуляв з вітрами ти
Навперейми.
Як сірий вовк
Ти з Сіроманцями
Синіх верхів
Скочив у шовк степів.
Червоний слід
На росах тлів
Шляхом побід,
Кудою йшов
Ти наступом.
Гей, славо,
Славо буйнокрила!
Про тебе враз заговорили
Гоолубоплесний Буг,
І Солокії луг,
І любачівське верховіття,
Ліси, мережі піль
По Тернопіль.
І вже лунатиме століття,
І діти — перекажуть
Дітям
Ім'я твоє славне.
Гей, жив, ломив,
Ворожі полчища,
Тиранів.
І оп'янілий в перемогах
Життя зложив
Зі зброєю в руках,
Без кайданів,
Як вільний воїн,
Як козак.
І даром буде ждати
На сина мати...
Не прийде,
Лиш буйну славу
У Полтаву
На крилах вітер
Занесе.

Зі „Стріл. Вістей", ч. 5. 45.

„Козаки на війні витривалі, відважні, сміливі, а навіть отчайдушні, не цінять свойого життя. Вони дотепні."

Чужинці про козаків.

Слав.

Засідка

Дня 27-го березня 1945 року чота українських повстанців під командуванням хорунжого М. К. закватирувала в лісі, біля села Колодруби.

О годині 18-ій чота рушила в дальшу дорогу та зараз ми завернули, бо з присілка Бляхівка надійшла група большевиків. Їх було 24, в тому 5 стрибків, та двоє бандитів з області, які тільки тепер відважилися піти на українські села.

Багато труду й жертв мусіли дати большевики, щоби „втихомирити" українські села. В боротьбі впав сл. п. к-р Пугач, — пострах большевиків в тому районі. Загинув сл. п. Серце, — повітовий провідник ОУН, що був душею тієї боротьби та багато інших друзів. Дорого мусіли платити сталінські бандити за свої успіхи. Лише в бою в с. Горожанка Велика залишили 304 трупів.

А тепер вони чулися безпечними й свій рейд по районі позначили насилуванням жінок, грабунками й мордуванням невинних селян.

Коротка нарада і відділ заліг на краю ліса. Дорогою мимо лісу ішли сталінці. Ішли стрілецьким рядком і спокійно розмовляли. Кожний з нас напружено стискав зброю і ждав першого пострілу. Кулеметчик Комар потягнув за спуст, впав один постріл і кулемет затявся. Впав другий постріл кулеметчика Кобзаря і знову кулемет затявся. Той момент використав ворог і заліг у рові.

Почався бій. Повстанський вогонь був такий сильний, що ворог не видержав і почав відступати. Та тільки один босяк мав щастя: ранений вирвався з засідки, одинокий їх свідок. Решта всі полягли, а десять стрибків здалося в полон.

Між вбитими були:: інспектор по справам КП(б)У на Дрогобицьку область, інспектор по справам промисловості на ту ж область, заступник прокурора Комарно, заступник начальника НКВД того ж району, та решта самі високі партійні бандити.

Здобуто один кулемет, одну десятизарядку, чотири штуки ППШ, 18 крісів.

Миттю розійшлася радісна вістка по селах, усміхалися заплакані очі, витягав свойого ,,обріза'' селянин. Тільки за два дні сотня большевиків забрала своїх трупів, а ще за два дні полк військ НКВД оточив ліс, шукаючи повстанців, але даремно...

—ооо—

Слав.

Газ у криївці

Погідний ранок 20-го серпня 1945 року ніяк не гармонізував з тривожною ситуацією в лісі: ліс був густо обставлений большевиками. Сонце зійшло вже високо і почало обігрівати змучених повстанців, що вночі продиралися через ворожі застави. Темна дощева ніч і двоє вбитих большевиків допомогли перейти густий перстень застав і добитися до лісу.

Нас восьмеро вирішили перебути облаву в криївці, бо один з повстанців був легко ранений а двоє були хворі.

Біля входу до криївки стояв друг С. і прислухувався. Було спокійно, та о годині 11.30 перед обідом він скоро закрив вічко входу і повідомив, що внизу коло кринички чути голоси й большевики посуваються кущами в напрямку нашої криївки.

У криївці напружений неспокій, одні хапаються за зброю, другі заспокоюють, що нічого не буде, большевики перейдуть корчами й на тому скінчиться.

За пару хвилин чуємо стукіт людських ніг над криївкою. Земля виразно відбиває їх і чути, що большевиків є багато. У криївці такий спокій, що чуємо через вентилятори большевицькі голоси. Тупіт ніг міцніє. Минає хвилина, друга — а большевики не йдуть далі. Зростає наспокій, а через хвилину виразно чути якийсь голос: ,,шукайте добре, то тут недалеко!'' Тривожно забилося серце. Перший раз зайшли ми в лісі до криївки і ,,хтось'' підслідив нашу криївку.

Кожний хапає за зброю, деякі йдуть вже до вузького тунелю, де ще є запасний другий вихід. Минуло кілька хвилин, хтось почав рухати вічком при вході, і раптом вічко відкрилося, а до криївки впав жмут денного світла. Ранений стрілець стріляє з пістолі вгору, вічко з лоскотом закривається, але тепер ясно, що нашу криївку віднайшли й виходу немає...

Всі тиснемося у вузькому тунелі. В кожного пістоль напоготові, та покінчити собою ще є час. Вирішуємо чекати, поки не відкопають криївки і боронитися з тунелю, може вдасться видержати до ночі, а ніччю прорив може вдатися. Бодай частина з нас врятується, та й треба дорого продати своє життя. У напруженні минає ще кілька хвилин, вічко криївки большевики ще раз відкривають. Паде знову жмут світла а за ним сильні серії з автомата, — потім чути сухий тріскіт, так якби щось впало до середини. І знову спокій.

Наш ранений, який лежить в тунелю найближче до криївки, кричить: ,,криївка горить!'' — і до тунелю починають входити легенькі пасма диму.

,,Нас хочуть викурити димом'' — думає кожний, але ми знаходимо протиоборону: скидаємо Куртки і закриваємо ними дверцята, що лучать тунель з криївкою. Дим входить дальше, але дуже поволі. В такій ситуації, одначе, трудно буде видержати до вечора.

В тунелі тихо-тихо. Ніхто не говорить, шкода слів, кожний прощається в думці з цим світом і тільки чомусь жаль, що ми не в лісі, тут якось темно, а там на сонці краще вмирати...

Минає пів години, як почав входити дим. Але що це? Дим чомусь не в'їдається в очі і тяжко дихати. Невже ж це газ? Не хотілося вірити, але така була дійсність. Большевики вкинули до криївки газову гранату, щоб нас зачадити і взяти живими.

Чекати нема часу — треба прорватися негайно, може всеж таки хтось з нас врятується.

Лисий підпирає сильно плечима один стовп, тягне руками поперечний, хвилина несподіваного напруження, — і земля падає вниз, до тунелю, а за нею жмут світла. Яр вже висуває голову ,,на світ'', а за нею і своє

ППД. Перед ним, в двох кроках, сидить під кущем майор НКВД, старий чекіст, новоприбувший начальник районного НКВД. Майор, мріючи про медалі за зловлених ,,бандьорів'' і втікши зі страху подальше від входу до криївки — щоб, бува, повстанці не викинули гранати — остовпів, побачивши несподівано чоловіка, що виліз з-під землі. Та Яр не дає йому часу прийти до себе; коротка серія з автомата, майор дістає ,,партизанську медаль'' з олива в груди і Яр вже на горі.

Лисий миттю вискакує за ним і бачить ліворуч від себе молодого чорнявого большевика. Це також майор НКВД, але з області, і Лисий дарує йому також ,,медалю'' — а ми в продовж секунд вискакуємо наверх.

Густі кущі не дозволяють большевикам зорієнтуватися в ситуації. Це ми використовуємо. Савка кидає гранату в тому напрямку, де большевики відкопували криївку і вслід за сильним вибухом чути большевицькі крики. Яр вже біля кринички, де над кручею сидить п'ять большевиків. Довга серія з ППД — чотири большевики падають вбитими, але Ярові затинається зброя. Він б'є прикладом автомата большевика по голові і той з криком летить вниз до кринички. Знизу, від кринички, хтось кричить: ,,Кто стрєляєт?'' — а Лисий у відповідь, шле довгих дві серії в напрямку кринички. Чути знову сильні крики коло кринички; там був гурт большевиків, а між ними лікар, якого нарочно привезли до лісу, щоби уколами приводив до притомности очманілих повстанців.

Яр направляє свойого автомата і ранить з пістоля ще одного большевика, що не розпізнавши його між кущами, питав за ,,пропуском''. Наш ранений стрілець захоплює автомата від вбитого майора, Яр також одного автомата і ми бігом продераємося кущами в глибину лісу.

Большевиків було більше пів сотні навколо криївки, але погоні за нами зараз не робили, мабуть тому, що попали в паніку і не стало ,,начальства''.

Коли на їхні сигнальні знаки почали зі всіх боків лісу збігатися на допомогу большевики — ми вже були далеко в лісі, і сонце щиро до нас всміхалося.

Володимир Самійленко

ЧИ ВАМ ВІДОМО, ЩО ТО Є ПОВСТАНЦІ ?

XIV.

„Чи вам відомо, що то є повстанці?
Це ті, що їм немає вороття
До рідних хат; десь у рові, в землянці,
Чи під кущем їх місце для життя.
Ні вдень, ні вніч, ні ввечорі, ні вранці
Нема для їх недолі забуття,
Бо дома в них — замість осель руїна,
Й розстріл рідні до п'ятого коліна.

XV.

Жадоба помсти за свій тихий рай
Сплюндрований у їх гартує духа;
До боротьби їх кличе рідний край,
І кожний з них той поклик любо слуха.
Нехай і мало їх, борців, нехай
Покірно інші ждуть, як віл обуха,
Від ката смерті, тільки не вони:
Не страшно їм нерівної війни.

(з „Геї")

„На крові тих, що впали на полі бою в обороні рідних хат, сімей і населення, в наступі на ґестапівські і енкаведівські гнізда і загони, в індивідуальному двобою в час конспіративної підпільної роботи, на крові тих, що замучені по тюрмах і таборах, виросла безсмертна легенда воюючої нації, що вогненним смолоскипом горить у серцях і душах народу і освічує шлях в майбутнє. Україна живе і бореться та силою здобуває перемогу. Хай же вічна слава буде впавшим героям, що склали своє життя на жертівнику Нації".

(З „Деклярації Проводу ОУН")
на Українських Землях

Н — ч

Рейдом через Львів...

Наш підвідділ начисляв 16 чоловік, командиром був ст. вістун Даниленко-Кармелюк. Підвідділ був розділений на дві групи-рої. Першим роєм командував вістун Коваль, другим — вістун Граб.

Вояки були умундировані в большевицькі уніформи, що давало можливість пересуватися в місцевості і дньом.

Місцевість дій підвідділу була Львівщина. Група ніколи не затримувалася довше на одному місці, — хоч би на це й дозволяли умовини, — як один-два дні. Підвідділ був у постійному бойовому контакті з ворогом і завжди мав ініціятиву в своїх руках. Він з'являвся там, де ворог ніяк не сподівався і знову зникав. Наслідком такої тактики підвідділ ніколи не був заскочений большевиками, та ніколи не приймав накиненого йому бою. Це впливало також на настрій стрільців. Вояки були горді за свої дії, віддані командирові і найбільші труднощі переносили з бадьорим настроєм.

На настрій відділу впливало також населення місцевости наших дій. Тут, нарід боляче відчував, хто такі большевики: десятки вивезених родин, сотні убитих, замордованих і засланих були причиною крайнє ворожого ставлення до окупанта. Були випадки, коли мешканці окремих сіл прямо провокували нас до бойових виступів та помагали безпосередньо в акції.

*

23-є жовтня 1945 року. До нас долучилися місцевий кущ та районна боївка. Ми вирішили провести прилюдний виступ у сусідньому селі Зашки.

Маршируємо лісом. Після кількох годин ми накраю лісу. Перед нами, напроти, трохи в полі, місцевість, з якої вийшов будівничий нової України.

Останні розпорядження, і підвідділ стрілецьким рядком попрямував до села. В ньому тихо. Гомінко проходять у святкових убраннях громадка дівчат, та побачивши „башлаків", загадково зникає між хатами. Несподівано, з шумом проноситься тут же перед нами

пасажирський потяг Львів—Жовква і зупиняється перед близьким будинком станції. Пасажири і службовці з цікавістю поглядають в наш бік. Їх певно дивує порядок нашого маршу, бо большевики йдуть товпою.

Перші хати і залізничні рейки. Залишаємося в кількох крайніх хатах, щоб поснідати. Виявляється, що мешканці прийняли нас одначе, дійсно за большевиків, і тому хочуть нас позбутися: „нема, не наварено". Та ми ту справу робимо при допомозі місцевого кущевого і через добру годину вирушаємо до села.

В селі зупиняємо підводи, якими їдуть червоноармійці і беремо їх в полон.

Простора шкільна заля переповнена. Більшість жінок і дівчат. З молодих мужчин немає нікого, видно тільки кілька лисих голов, що домагаються скорішого виступу, бо „сьогодні неділя".

І нарешті виступ. Зпочатку трудно наладнати контакт з публікою, хоч вона здивована, що чує українську мову. Та скоро пізнають хто ми. В залі велике зворушення. Жінки витирають сльози. На закінчення лунке „слава" виривається з грудей присутніх, всі встають, по залі несеться спів національного гимну.

Відходимо. Ще довго лунають з вікон школи оклики та нам треба поспішати: з напрямку Львова підсувається панцерник.

Після пропагандивної балачки з червоноармійцями, відпускаємо їх додому. Вони задоволені, говорять, що вони такі самі як і ми, тільки що ми боремося „за вольную жизнь".

Подібні виступи проводили ми протягом цілого грудня по різних селах. І скрізь ті самі привітання, оклики, помахування руками. І скрізь прохання пробути довше, зайти до хати. І скрізь усміхнені обличчя, заплакані очі.

*

Вертаючися, після виконання певних бойових доручень, наш підвідділ закватирував дня 12. 12. 1945 року в с. Рясна Руська. Тут був колгосп, який охороняли червоноармійці. Вирішили зліквідувати цю большевицьку економію. Плян виконання гальмує п'ять большевицьких авт, що над'їхали зі Львова. Вони, на

лихо собі, зупинилися, а большевики, що їхали, зайшли до придорожньої хати.

Команда — і розстрільна.

Хата з большевиками попала в оточення. Посуваємося з командиром і кулеметчиком до хати. Зупиняє нас їхня варта. Переговорюємо. Їх є 11 з капітаном. Їдуть зі Львова озброєні лише пістолями. Вартовий залишається під опікою нашого стрільця, а нас троє йдемо до капітана. В пригоді стають документи лейтинанта військ НКВД, а брак „путьовки" в наших подорожніх є причиною їхнього роззброєння. Баранячою товпою переводимо їх до нашої хати. Їм вияснюється хто ми такі, вони дивляться на нас, як на марсіян. Залишаємо їх під охороною в хаті. Решта підвідділу двома машинами заїжджає до колгоспу. Червоноармійці з охорони, не підозріваючи нічого, дозволяють себе „построїть" і складають зброю. Спротив ставив тільки голова колгоспу, москаль, та тут же платить за це головою.

Під ранок п'ять навантажених підвод прямувало до лісу, а за ними зоріла пожежа спаленого колгоспу.

*

Довго не відпочивали. Кватируючи 17. 12. в с. Р., ми не думали, що цього дня прийдеться оглядати Львів — а довелося.

Варта донесла, що з боку Львова наближаються авта. Доки наша брашка двигнулася, вісім новеньких авт зрівнялися з нашою кватирою. Завважили нас, шофер першої машини зупинив мотор, вийшов з кабіни і почав щось в наш бік кричати. Виявилося, що вони їдуть по дрова й не знають дороги. Нас приняли за большевицьку частину і хочуть, щоб їх вивести. Щоб ближче познайомитися з ними, перевірюємо їхні машини й документи. Переважно українці, непартійні, озброєних лише кілька. Без більших церемоній передають нам свої новенькі фінки, ми за це кличемо їх на обід, що саме зварився. Наші знайомі ніяково заходять в хату, але поволі сміливішають, хоч, може і догадуються, хто ми такі. „Із гір Карпат" впевняються

вони остаточно, але ми не кажемо їм нічого, тільки радимося, що робити, щоб використати авта.

Рішення нарешті приняте. До цього прислужилася добра воля командирів З. і Ч., що в цей час прибули на цей базар. Остаточне рішення дає командир Тиміш. Шофери пускають в рух мотори, завертають авта і за кілька хвилин наша колона посувається по маршруті: Бірки—Брюховичі—Львів.

Першим їде к-ир Зуб. Він на випадок контролі, має справляти до машини к-ра Даниленка, а цей на випадок большевицької впертости, має відповідати по-повстанськи — в нього зброя все на поготові. Третьою машиною їде к-р Чугайстер. Я їду на самому кінці колони.

Їдемо. Скрипить під колесами морозний сніг з фільмовою швидкістю чергуються у вікні кабіни придорожні пейзажі.

Брюховичі. Ліниво поглядає з-під касарень большевицький караул. Смішно й цікаво!

Ще одно узгір'я, — і перед нами розгорнулася величезна панорама Львова, та, тут же, контрольний пункт. Машини недовго зупиняються, але скоро ідуть далі.

Не їхали — летіли, а перед нами — на фоні заходячого сонця видно було — могутній високий замок, та чотиріграння вежа ратуша. Мимо машин пройшла колона червоноармійців, погейкуючи щось про свою Москву. Понурі обличчя, мутні очі — такі як у тих, що проходили тут кільканадцять місяців тому назад. Тільки ті співали про іншу столицю.

Переїжджаємо вулицями: Замарстинівською, Річною, Оборонці Львова, Огородничою, Бойовою Мартина, Зборовських, Нової Різні на Збоїска. Всюди майже пусто, брудно, знищення. Повертаємо нарешті наліво, і перед нашими очима видовжується лента жовківського шосе. Нас випереджують і минають інші авта, але нам це байдуже, ми тільки вважаємо, щоб хтось не нарушив порядку нашого маршу і не впхався до середини нашої колони.

Оглядаємося назад себе. Поволі ховаються нижчі будови міста. При заході сонця поблискує купол ка-

тедри і вежа ратуша. Врешті, і ті ховаються. Бунчужний Р. витягає хусточку, підносить її ніби до носа і витирає набіглу на око сльозу, а потім поправляє кулемета.

Ще одна зустрічна машина, кілька селянських підвод і ріг починає рідшати; вгаває і міський гомін. Відбивається тільки симфонія фабричних гудків і цілими гамами перекликаються льокомотиви.

Ми вже за містом. Перед очима мерехкотять вогні села, і ми вже в ньому. Зупиняємо машини коло цегляних будівель місцевого колгоспу і висідаємо. Нас обминають окремі авта з большевиками та це нам не заважає. Короткі розпорядження і окремими групками посуваємося дальше. Коло авт залишається невеличка застава, з рештою іде к-р Кармелюк „в гості" на участок НКВД. Кілька глухих кулеметних серій всередині будинку і участок НКВД та охорона колгоспу більше не існує. До авт несемо оберемки зброї.

Ми знову в дорозі, знову в бою: іскряться тільки у хлопців очі, а обмерзлі руки стискають тільки гарячу зброю. Але, що це? — Кого ведуть раненого? — Командира?

— Нічого, так собі, тільки рука", і дальше: „Друже Н., ви відповідаєте за хлопців".

Хвилина проминула у ваганню, а потім пімста затиснула зуби.

Нова атака. Гранати. І клуби диму й полум'я з гнізда душегубів гасять гнів.

Ціна сплачена, можна вертатися.

Автами дальше не поїхали, — не стало пального. Партизанськими стежками попрямували ми в ліс, а він гостинно прийняв своїх щоденних гостей. Пішли спочити, щоб зі свіжими силами зустрінути завтрішній день.

*

Це не оперативний звіт, такий впав у руки ворога. Та, свій оперативний звіт писав підвідділ своєю зброєю та кров'ю найкращих бойовиків, які загинули. Кров'ю свойого командира Кармелюка, що згинув мороз-

ного ранку 4. 2. 1946 року, від підступної кулі, не дочекавшись моменту, „коли треба буде йти на Львів". Вони впали, сповняючи свої бойові обов'язки, сповняючи обов'язок супроти поневоленої батьківщини. Зате живе ідея, за яку вони боролися і живуть, ті, що продовжують боротьбу.

„Ми, як діюче народнє покоління, сповняємо свій почесний обов'язок, незалежно від того, чи нам дадуть за це терновий, чи лавровий вінок. Ми віримо в силу і воскресіння України і знаємо, що своїми ділами наближуємо день національного і соціяльного визволення. Коли б ми і впали, то на нашій крові і ділах зродяться чергові борці, що почате діло провадитимуть далі, так як і ми продовжуємо труд і працю наших батьків. А в тім ми знаємо і віримо, що день нашої перемоги вже недалекий".

(З „Деклярації Проводу ОУН" на Українських Землях)

Учасник

Гідно вшанували річницю Базару

Минав погідний день 21-го листопаду 1944 року, як большевики закінчували дику облаву в селах: Огладів і Манастир Огладівський. Порозшивані стріхи, зруйновані печі, побиті господарі й жінки, плач арештованих — це наслідки поведінки „старшого брата".

В той час підвідділ українських повстанців святкував 23-ту річницю геройського бою під Базаром, в лісі, недалеко обох сіл. Повстанці постановили не тільки словом, але і ділом вшанувати цю річницю і пімстити смерть Великих Лицарів.

Було коло години 16-ої, як повстанці вже були на краю лісу за селом Монастир Огладівський. Тут було місце засідки. Незабаром донісся дикий вереск і тупіт

ніг по замерзлій землі. Гамір ставав щораз виразнішим, і вже видно було 65 брудних пик, та було чути грубу московську лайку. Повстанці причаїлися. Чути було лише пожвавлене і нервове биття сердець. Ще 40 метрів — і град повстанських куль посипався на сталінських бандитів. Заграли наші кріси і 6 кулеметів. Як від гострої коси кладеться трава, так стинала наша зброя ненависних харцизів. Одні з большевиків падали, щоб вже ніколи не встати, інші з найбільшого страху ховалися в рови і почали втікати. Недалеко місця засідки стояв знищений танк. Туди почала частина большевиків втікати. Відважніші залягли в рові і боронилися. Та наші гранати зробили своє. Два рої повстанців перетяли відступ большевикам через річку. Большевики почали сильно ракетувати, сподіючися допомоги з поблизького Топорова. І дійсно, допомога почала скоро надходити.

Скоро надійшла ніч і припинила повстанський герць. Большевики, що прийшли на допомогу, боялися доступити до місця засідки, освічували ракетним світлом поле і тільки раннім ранком зустрілися зі своїми та нав'язали бій, від якого впало ще 10 большевиків.

На засідці большевики залишили 25 трупів та кільканадцять було ранених.

В ясну місячну ніч мандрував підвідділ дальше з почуттям бадьорости і задоволення, що бодай частинно пімстив смерть впавших під Базаром, які вмираючи грозили катам, що їх смерть пімстить український народ. На їх крові виросли нові народні **месники.**

МИ КАРАЛИ РОСІЮ ЗА КИЇВ,
ЗА БАЗАР МИ ЩЕ БУДЕМО КАРАТЬ...

(З повстанської пісні)

НЕ ТИ УБ'ЄШ — ТЕБЕ УБ'ЮТЬ!

Л. Українка.

Чотовий

Бій в Горожанній Великій

Був третій день Різдвяних Свят 1945 року. Перша сотня куреня ,,Зубри'' по цілоденному марші відпочивала на присілку Паленики. Всі спали, по присілку ходили тільки стежі, а по краях стояли стійки.

О год. 6-ій рано стійкові зголосили, що гостинцем Горожанна Велика — Колодруби іде 19 авт. По зголошенні, сотенний зарядив поготівля. За 20 хвилин сотня маршерувала до лісу.

Коли ми наблизилися до хуторів Крушинець, на нас посипалися з хуторів густі ворожі постріли. Тут вже була большевицька застава, яка, пропустивши першу чоту, вдарила вогнем по другій чоті. Сотня зайняла становища і сильним вогнем зліквідувала ворожу заставу. Одна чота була вже в лісі, а наших дві чоти почали просуватися долинами коло присілка Галицьки в напрямі Горожанна Велика. Коли ми прийшли до села, большевиків в селі ще не було. Зразу сотня зайняла оборонні становища на Смикові (західній край села). Перша чота зайняла оборону з півночі, друга чота з півдня. Смиків лежить на схилі горба, який простягається з півдня на північ, тому для забезпечення своєї оборони, чотовий вислав дві застави в південному напрямі, одну в силі 5 стрільців на віддаль 100 м., другу в силі двох роїв на віддаль 300 мтр. Коли чоти зайняли оборону, зорці донесли, що дорогою Гуменець-Горожанна В. іде 9 авт большевиків. На зустріч їм пішов стрілець Циган, озброєний в ПТР. Недовго по його відході почули ми грубі постріли та довгі кулеметні серії. Це — стріляв Циган з ПТР і наша передня оборона атакувала большевиків. Коло год. 10-ої рано почався бій. Авта, якими большевики їхали з Гуменця, знищила передня застава, а большевики зайняли становища. На допомогу їм постійно прибували свіжі підкріплення. Большевики наступали з північного сходу. В той час з західнього краю оборони донесли, що дорогою Грімно-Горожанна іде 2 авта большевиків. Стр. Циган побіг скоро в той бік. Двома

цільними пострілами знищив він і ті два авта. Тоді, по цілій нашій обороні большевики відкрили сильний кулеметний і мінометний вогонь. Горою, над нами, кружляли ворожі літаки, які приземлюючися обстрілювали сильним кулеметним вогнем наші становища. Ми відкрили вогонь по літаках, та примусили їх піднестися високо вгору. Ми мусіли зайняти становища за будинками в селі та далі завзято оборонялися. Почалась завзята боротьба, боротьба на життя і смерть. Кожний цільно стріляв, ощаджуючи при тому набої.

Наше становище було погане. Оточені з усіх боків большевиками, які перевищували нас кількакратно, ми виразно бачили майже безвиглядне наше положення. Та бадьорого настрою ніхто не втрачав, ніхто не зневірювався.

О годині 12-ій бій ще тривав і набирав ще більшої сили. Поле вкрилося десятками вбитих і ранених большевиків. З нашої сторони крім трьох легко ранених не було втрат. Ми хотіли прорватися на південь, але це нам не вдалося.

Коло 13-ої години вїхала між наші ряди ворожа танкетка, але сильний наш вогонь примусив її відступити. Також з другої сторони нашої оборони наступали большевики при допомозі танкетки. Її знищив стрілець Циган трьома цільними пострілами з ПТР. Після цього, з тієї самої сторони над'їхав великий танк, в якому їхав майор Мука зі своєю жінкою оглядати поле бою. Цей танк знищив курінний бунчужний Пушкар трьома пострілами з ПТР. Майор з жінкою та залогою вискочили з горіючого танка, але впали всі від наших куль.

Була вже година 15-та. Вогонь горіючих хат не дозволяв провадити бою. Він примусив нас залишити становища і відступати. Крім того в нас був сильний брак набоїв.

Ціла сотня відступала у напрямі битого шляху: Горожанна Велика — Грімно. Рівночасно стягалася наша застава, що втратила трьох стрільців.

Поле відступу було дуже погане. Треба було переповзти битий шлях, на який большевики сконцентру-

вали ввесь свій вогонь. Відстрілюючись, вийшли ми в поле. Ще й на полі переслідувала нас група большевиків. Впродовж останньої години бою впало 20 стрільців-героїв.

Ворожі втрати були: 304 вбитих — 30 ранених большевиків, знищено повстанцями 11 автомашин, одну танкетку і один танк.

ПОМНОЖ, БОЖЕ, НАВІКИ КОЗАЦЬКУ СЛАВУ І ПОКОТИ ПОД НОЗІ ВРАГОВ НАШИХ ГЛАВИ!

З літопису Граб'янки.

Мертві сорому не знають

(ЗВІТ)

Ніччю з 29-го на 30-е березня 1947 року чотири українські повстанці закватирували в селі Печенія. О годині 3-ій ранку большевики трьома перстнями обступили село. Повстанці, зорієнтувавшися в ситуації, вирішили прорватися до недалекого лісу.

Криючися між будинками, дійшли до большевицької застави, та град ворожих куль змусив їх до відступу і вони подалися на другий кінець села. Тут натрапили на ворожу стійку. Від ворожих куль повалився на землю тяжко ранений стрілець М. Ще крикнув: „Прощайте Друзі" — і дострілився з пістолі. Повстанці посіяли по большевику і вбили його. Стрілець З. кинувся вперед, просто на большевицьку заставу: большевицький кулемет затявся, стрілець З. пустив в тому напрямку одну серію з автомата і один большевик повалився на землю. Стрілець біг дальше до лісу. За ним знову посипався град куль, від яких він став ранений. Та до лісу добився, а потім останками сил дійшов до сусіднього села.

Тим часом К. і Л. завернули назад в село. Тут зайшли до льоху в мурованім будинку. Та їх завважило двоє большевицьких старшин і кинулися за ними. За-

йшли до льоху, та згинули від повстанських куль. Це були капітан і лейтенант військ МВД. Повстанці вискочили на стрих.

Большевики, втративши обох командирів, кинулися гурмою здобувати хату. Та цільні стріли і гранати обох повстанців повідганяли їх від хати. Большевики, після першого наступу, дістали страх, відступили за сусідні хати і з-за вуглів почали стріляти. До сусідньої хати зайшли три большевики і почали звідсіля стріляти. Цільна серія з автомата стрільця К. повалила всіх трьох. Большевики з віддалі почали таку канонаду, якби йшов бій між двома сотнями ворога.

Большевики знову пішли в наступ. Та дві гранати і дві довгі серії з автоматів завернули большевиків, які повтікали та скрилися за хати.

Почався третій наступ. Стрілець Л. крикнув: „За що ви боретеся?" —

— „За Сталіна" — крикнули большевики — „і за голод і торбу?" — додав стрілець К. „А ви за что воюєте?" — питали большевики. — „За Самостійну Україну". — була повстанська відповідь і останні серії з автоматів посіялись по большевиках. Большевики знову втекли.

За хвилину зі стриху понеслось бадьоро: „Ще не вмерла Україна"... і все на мить втихло. Потім обидва повстанці крикнули: „П р о щ а й У к р а ї н о" — „Прощайте друзі" — гримнули два стріли з пістолі і все затихло.

„Бандьори постріляялись" — крикнули большевики і тепер відважно кинулись до хати. Попереду біг якийсь сержант, який видно хотів медалю „за одвагу". Та перечислився. Два рази стрілив стр. Л. і покінчив своє молоде життя. Стр. К. ще ждав. Як тільки сержант показався на драбині, що вела на стрих, — гримнуло три стріли. Два дістав сержант в голову, а третім дострілився стрілець К., щоб не попасти живим в руки ворога.

В результаті бою, що його звели обидва повстанці було вбитих 24 сталінських бандитів, між ними капітан, лейтенант і двоє сержантів та кільканадцять ранених, з яких 6 важко ранених померло по дорозі в ра-

йон. Бій цей звели обидва повстанці з чотирма сотнями большевиків. Тіла обох повстанців забрали большевики зі собою і тільки казали: „от герої — їх двоє, а наших скільки впало. А що було б, коли б їх було двадцять? Тоді ми всі подохли б"...

„Наша правда свята вона сонцем горить
Нам на наших повстанських знаменах,
Лиш для неї клялися до смерти ми жить
І з шляхів цих ніколи не звернем.

Ще відплатим катам, що по рідних степах
І з піснями пройдем бойовими.
Не розбійники ми, хоч живем у лісах
Ми повстанці — сини України.

(Василенко-Волош)

—ооо—

~35

Ціна 1.— Н.М.

ПЕРЕДРУК ПІДПІЛЬНИХ МАТЕРІЯЛІВ
ж. 47; — 11/49.